

ROBERT J.C. YOUNG • Postkolonyalizm

ROBERT J.C. YOUNG 1950 doğumlu İngiliz teorisyen, kültür eleştirmeni ve tarihcidir. Kültürel ve siyasi tarih, edebiyat, felsefe, psikanaliz ve çeviribilim alanlarında çalışmalar yapmaktadır. Özellikle sömürgecilik tarihi ve postkolonyal teoriye odaklanır. Kitapları yirmiden fazla dile çevrilmiştir. Yayımlanmış çalışmaları arasında, *White Mythologies* (1990), *Colonial Desire* (1995), *Postcolonialism: An Historical Introduction* (2001) [*Postkolonyalizm. Tarihsel Bir Giriş*, Matbu, 2016], *The Idea of English Ethnicity* (2008), *Empire, Colony, Postcolony* (2015) ve *Postcolonialism. A very short introduction* (2020) [*Postkolonyalizm. Çok Kısa Bir Giriş*, İletişim Yayınları, 2024] yer alır.

Postcolonialism. A Very Short Introduction

© 2020 Robert J.C. Young

Bu kitabın yayın hakları Anatolia Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 3411 • Başvuru Dizisi 129

ISBN-13: 978-975-05-3642-7

© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2024, İstanbul

EDITÖR Melike Işık Durmaz

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Yağmur Yıldırım

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ROBERT J.C. YOUNG

Postkolonyalizm

Çok Kısa Bir Giriş

Postcolonialism
A Very Short Introduction

ÇEVİREN
Turgay Sivrikaya

Yasmine'e...

İçindekiler

TEŞEKKÜR	9
Kitabın İngilizce ikinci basımı vesilesiyle teşekkür	9
GİRİŞ	
Montaj	11
BİRİNCİ BÖLÜM	
Madun Bilgiler	25
Bir bakmışsınız ki mülteciniz	25
Farklı bilgi türleri	30
Bilgi, siyaset ve iktidar	33
Maduniyet ve madun kadın	36
Diller	38
Edebiyatlar	42
İKİNCİ BÖLÜM	
Sömürgecilikler, Sömürgeciliğin Tasfiyesi, Dekolonyal Düşünce	47
Dekolonyal düşünce	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Kölelik, Irk, Kast Sistemi	57
Kölelik, ırk ve ırkçılık	57
Kast sistemi	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Aşığıdan ve Yukarıdan, Tarih ve İktidar	67
Irak'ı bombalamak: 1920'den beri	67
"Bombalama hakkı": Bağdat, 21 Ocak 2003	69

BEŞİNCİ BÖLÜM

Göçebeler, Ulus-devletler, Sınırlar	81
Göçebeler	82
Ulus-devletler	85
Tedirgin devletler: uluslar ve sınırları	87
Duvar	94
<i>Touch of evil</i>	96

ALTINCI BÖLÜM

Melezlik	99
Rai müziği ve İslâmi toplumsal uzam	103

YEDİNCİ BÖLÜM

Peçenin İkcirkliği	115
---------------------------------	-----

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Postkolonyalizm Bağlamında Toplumsal Cinsiyet, Kuirleşirme ve Feminizm	127
Bağımsızlık sonrası kadın hareketleri	133
Postkolonyal feminizmin "postkolonyallığı" nereden geliyor?	134
Bir siyaseti postkolonyal kılan şey nedir?	136

DOKUZUNCU BÖLÜM

Postkolonyalizmin Bakış Açısından Küreselleşme	143
Che <i>Yeryüzünün Lanetlileri</i> 'ni okuyor	143
Küreselleşme	150
"İyi gıda - Nestlé - İyi yaşam"	151
Eşit olmayan bir dünyada kaynakların paylaşılması	153

ONUNCU BÖLÜM

Ekoloji ve Yerlilik	155
----------------------------------	-----

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Çeviri	167
Kültürlerarası çeviri	167
İlham kaynağı olarak Fanon	172

Kaynakça	177
Ek Kaynakça	185

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yazılmasında emeği geçen kişiler saymakla bitmez. Belli konulardaki ayrıntılı tartiŐmalarımız için Sahar Sobhi Abdel Hakim, Bashir Abu-Manneh, Sadiq Ahmad, Jeva ve Prathima Anandan, Homi Bhabha, Elleke Boehmer, Tanya Datta, Zia Ghaussy, Indira Ghose, Lucy Graham, Azzedine Haddour, Diana Hinds, Rita Kothari, Neil Lazaruz, Roger Little, Matthew Meadows, Paul Mylrea, Parvati Nair, Bernard O'Donoghue, Benita Parry, Ato Quayson, Rob Radeside, Rajeswari Sunder Rajan, Neelam Srivastava, Weimin Tang, Skip Thompson, Megan Vaughan, Joy Wang ve Elsa Vieira'ya bilhassa teşekkür ederim. Tükenmez desteği ve sabrı için Badral Kaler'e ve sadece varlıkları yeter dediğim Maryam, Yasmine ve Isaac'a yürekten teşekkür ederim.

Kitabın İngilizce ikinci basımı vesilesiyle teşekkür

Yeni baskıda gerektiği yerlerde tartiŐmaları, içerikleri ve fikirleri güncelledim ve okurlardan gelen bazı öneriler doğ-

rultusunda teorik malzemeyi genişlettim. İlk baskı üzerinden bana geribildirimde bulunan herkese minnettarım. Oxford University Press'ten Jenny Nugee'ye yeni bir baskı hazırlamak üzere davet ettiği, Elleke Boehmer'e de bir kez daha ayrıntılı ve yaratıcı fikirleri dolayısıyla içten teşekkürlerimi sunarım. Yasmine Young daha en başta, kitapta büyük değişikliklere neden olacak araştırma soruları yöneltti. Ayrıca Fawzia Afzal-Khan, merhum Meena Alexander, Tarek Al-Ghoussein, Awam Ampka, merhum Michael Dash, Divya Dwivedi, Toral Gajarawala, Mélanie Heydari, Maya Kesrouany, Jean Khalfa, Ankhi Mukherjee, Ato Quayson, Arvind Rajagopal, Anupama Rao, Bruce Robbins, Mohamed-Salah Omri, Ella Shobat, Cliff Siskin, Bob Stam, Jini Watson'a teşekkür ederim.

MONTAJ

Ten rengi sizinkine benzemeyen ya da farklı bir etnik kökene mensup büyük bir grubun veya kalabalığın içinde bulundunuz mu hiç? İki tür beyaz insan olduğu söylenir: Çevrelerindeki insanların çoğunun beyaz olmadığı bir ortamda hiçbir zaman bulunmamış olanlar ve ortamdaki tek beyaz olma deneyimini yaşayanlar. O anda, muhtemelen de hayatlarında ilk defa, toplumlarında çoğunluğun parçası olmayan başka kişilerin ve mecazen söylersek, Batı haricindeki dünyada yaşayanların çoğunun nasıl bir hayat sürdüğünü, yani bir azınlığa mensup olmayı, toplumun daima çeperlerinde bulunan biri olarak yaşamayı, hiçbir zaman makbul sayılmayı ve konuşma izni verilmeyen bir kişi olmanın ne demek olduğunu anlarlar.

Kişiler kadar halklar için de geçerlidir bu. Kendi insanlarınızın, öyle ya da böyle, hayatın akışının, olayların merkezinin daima dışında bırakıldığını hissettiniz mi? Hiç cümleye “ben” diye başladığınızda, o “ben”in sizi değil de bir başkasını ifade ettiğini düşündünüz mü? Ya da kurduğunuz cümlenin öznesinin kendiniz olmadığını? Konuştuğunuzda ya da

konuşmaya çalıştığımızda, daha söze başlamadan sizin adınıza konuşulduğunu hissettiniz mi hiç? Ya da başkaları konuşurken sohbete dahil edilmediğinizi, sizin sadece onların sohbetinin nesnesi olduğunuzu hissettiniz mi? O konuşanların, meseleleri nasıl yorumladığınızı, bunların sizin için ne anlama geldiğini anlamayı denemeyi bile akıllarından geçirmediklerini fark ettiğiniz oldu mu? Uzun lafın kisası, başkalarının dünyasında, başkaları için var olan bir dünyada yaşadığınızı düşündünüz mü hiç?

Bu meselelerden söz etmenin bir yolu var mı? Bugün artık postkolonyalizm terimi altında toplanan çeşitli metinlerin cevaplamak istediği ilk soru budur. 1978 senesinde pek çok araştırmayı etkilemiş Filistinli-Amerikalı eleştirmen Edward W. Said'in *Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları*'nın yayımlanması, farklı alanlardan birçok yazar, akademisyen ve aktivisti Batılı halklar ile Batı dışındaki halklar, onların kültürleri ve dünyaları arasındaki ilişkilere hâkim olan görme ve değerlendirme biçimlerinin en iyi nasıl değiştirilebileceği, "sömürgecilikten arındırılabilirliği" konusunda bir yol yordam bulmaya teşvik etmiştir. Peki bu ne demek? Bu, dünyayı tersyüz etmek, Paris ya da Washington'dan ziyade Bağdat ya da Benin'de yaşadığımızda dünyanın ne kadar farklı göründüğü anlamak, bundan söz etmek ve bütün bunların nedenini anlamak demektir. Said'in de iddia ettiği gibi Batılılar, Batı dışında kalan dünyaya baktıklarında, genelde orada olup bitenlerin gerçekliği yerine ya da Batı dışı halkların aslında neler yaşadıklarından ve kendilerini nasıl gördüklerinden ziyade, kendi varsayımlarının yansımaları görürler orada. Kendinizi Batılı sayan biri değilseniz ya da Batılı bir ülkede yaşamınıza rağmen her nedense tam bir Batılı değilseniz yahut bir kültürün parçası olsanız bile yine de kendinizi egemen atmosferden dışlanmış hissediyorsanız, yani içerde olmanıza rağmen hep dışarıdaysanız, postkolonyalizm

o zaman meselelere başka türlü bakma imkânı sunar; sizin çıkarlarınıza öncelik verilen bir dünya kurmak için gereken dil ve siyaset yapma biçimlerinden birini ortaya koyar.

Said'in eleştirisinin radikalliği, Avrupalıların Doğu anlatılarının sürekli olarak kendileri tarafından yaratılan hayali bir Doğu'yu yansıttığını, bunların sayısız ırkçı önkabule dayanan egzotizmini göstermesinden çok, bu tutumların hem edebî metin ya da şiirlere sızdığını hem de Doğu hakkındaki bütün yazılı "bilgi"yi kuşattığını da ortaya koymasından ileri gelir. Said'in analizleri edebî kaynaklardan siyasi analize, sömürge idarecilerinin dilinden akademik çalışmalara, antropolojiden gezi yazılarına kadar devasa bir külliyatı kapsar ve farklı türlerde eserler vermelerine ya da farklı disiplinlere mensup olmalarına rağmen herkesin daha önceki kitaplardan öğrendiği Doğu hakkındaki aynı önkabulleri nasıl benimsediklerini gösterir. Böylece Flaubert gibi bir yazar Ortadoğu'ya gittiğinde görmeyi beklediğinden başka bir şeyi göremez. Eyfel Kulesi'ni görür görmez gerçek Paris'i tanıyıp bildiğini sanan ya da artık sadece seyirlik bir etkinliğe dönüşen geleneksel bir dansın "otantik" bir icrasına tanık olduğunda gerçek yerli kültürünün havasını soluduğunu düşünen günümüz turisti gibi, yani zamanımızın şu gelip geçici gezgin sömürgecileri gibi davranır. Akademik çalışmalara baktığımızda, orada da şarkiyatçı âlimlerin, inceledikleri halklara dair ırkçı önkabullerini dile getirdiklerini görürüz. Said'e göre Batılı olmayan dünya hakkında üretilen akademik bilginin, sömürgeci fetih ve idareyi kolaylaştıran bir işlevi olmuştur.

Sömürgeciliğin bu söylemsel yanlarını eleştirel bir biçimde ele almayı mümkün kılan bir dizi etkili fikir ortaya atılmıştır. Edward Said'in ardından bu tutum ve tavırların eleştirel bir gözle ele alındığı ilk aşamaya, o sırada "kolonyal söylem analizi" deniyordu. Avrupalıların Batı dışındaki dün-